

Skoltuben

En rapport för .SE om användningen av video som pedagogiskt verktyg i skolan.

Innehåll

BAKGRUND & SYFTE	3
AVGRÄNSNINGAR	4
MÄTBARA MÅL	4
UNDERSÖKNINGENS TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	5
NULÄGESANALYS	5
RESURSER	7
FOKUSGRUPPER	7
FRÅGESTÄLLNINGAR	7
GRUPPER	8
SAMMANFATTNING AV DISKUSSIONER	9
SAMMANFATTNING FOKUSGRUPPER	14
ENKÄTEN	15
GRUNDLÄGGANDE DEMOGRAFISK INFORMATION OM ENKÄTEN	15
ANVÄNDNING AV BEFINTLIGA VERKTYG	15
ANVÄNDNING AV DIGITAL BILD/RÖRLIG BILD	16
HINDER OCH PROBLEMSTÄLLNINGAR FÖR ATT LÄGGA UPP MATERIAL PÅ INTERNET	17
UTFORMNING AV EN "SKOLTUB"	18
ENKÄTEN STÄLLD TILL KULTURSEKTORN	19
SAMMANFATTNING	20
EXPERTINTERVJUER	20
SAMMANFATTNING	22
SLUTANALYS	22
VIDEO I RELATION TILL UPPHOVSRÄTTSLIG OCH IMMATERIALRÄTTSLIG LAGSTIFTNING	22
VIDEO I RELATION TILL ETISKA FRÅGOR OCH TILL INTEGRITETSFRÅGOR	23
VIDEO I RELATION TILL TEKNISKA OCH KOMPETENSBASERADE FRÅGOR FÖR PEDAGOGER OCH ELEVER	23
VIDEO I RELATION TILL KÄLLKRITIK OCH NYA MEDIER	24
PLATTFORMENS TEKNISKA FUNKTIONER	24
SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER	25
SLUTORD	27

Bakgrund & Syfte

Diskussioner förs redan på många platser i landet om hur digitaliseringen påverkar den svenska skolan. I det här projektet ligger fokus på användning av rörlig bild. Sverige är ett av de länder i OECD som har störst skillnad mellan hur många som använder Internet på fritiden och hur många som använder Internet i skolan.

Denna rapport är resultatet av ett projekt finansierat av Stiftelsen för Internetinfrastruktur. Det har genomförts av Göteborgsregionens kommunalförbund och var initialt tänkt som en förstudie till en potentiell "skoltub", en webbplats baserad i Sverige, för skolan och kultursektorn, med grundfunktionalitet som Youtube, men som kunde adressera de problem som kan finnas kring källkritik, upphovsrätt, med mera. Rapporten fokuserar sina resonemang kring källkritik och trovärdighet på nätet i relation till användningen av rörlig bild. Webbplatser som Youtube används idag flitigt av elever utanför skolan och även privat av lärare – men rörlig bild på nätet som lärandeverktyg har inte slagit igenom till fullo. De dialoger som såväl GR som .SE haft i sina många möten med lärare och elever, har indikerat att det kan handla både om kompetens, men också om tveksamhet kring rättigheter, skyldigheter och svårigheterna kring källkritik.

Det är mot denna bakgrund som projektet skapades, och utifrån detta var tanken att först genomföra denna rapport, som därför har drag av en förstudie i det att den fokuserar mycket kring funktionalitet och eventuella hinder för en sådan "Skoltub".

I projektet undersöktes olika faktorer och sammanhang som kunde vara aktuella för att diskutera de breda frågor som är underliggande för rörlig bild på internet, och vad som skulle krävas för att möta dem.

Projektets primära syfte var att se om det fanns hinder i att använda video som en metod i undervisningen, samt undersöka vilka faktorer som skulle krävas för att skapa en så kallad "Skoltub". En videosajt som skulle accepteras brett för hela Sveriges utbildningslandskap, där man kunde med trygghet använda material. Och tillika – var en sådan lösning inte bara möjlig, utan även önskvärd?

Rapporten handlar alltså mer om metod, möjliga hinder och verktyg, än om strukturella digitaliseringsfrågor som infrastruktur, hårdvara och upphandlingar.

Målbilden har handlat om en tanke att en sådan Skoltub skulle kunna, på ett bättre sätt än dagens verktyg, möjliggöra uppladdade videoklipp som resurser i skolarbeten, projektarbeten och som etablerade läromedel i skolan.

Projektet har haft som uppgift att utifrån detta undersöka användningen av video utifrån fyra potentiella problemställningar:

1. Användningen av video i relation till upphovsrättslig och immaterialrättslig lagstiftning.
2. Användningen av video i relation till etiska frågor och till integritetsfrågor.
3. Användningen av video i relation till tekniska och kompetensbaserade frågor för pedagoger och elever (digitalt utanförskap och digital kompetens).
4. Användningen av video i relation till källkritik och nya medier, och hur eventuellt videomaterial som ligger på öppna sidor kan eller inte kan användas på nätet som resurs vid skolarbeten.

Problemet med Youtube och liknande webblösningar för video är just deras frihet. Vem som helst kan ladda upp vad som helst. Lokalt finns det i Sverige flera lösningar som fungerar för en enskild skolmiljö, men det saknas ett helhetsgrepp kring hur framtidens videolösningar för skolan ska se ut. I förlängningen handlar det också om möjligheten att kunna använda videoklipp på nätet, webbsajts och annat i akademiska syften.

Avgränsningar

Med rörlig bild avses här inte i första hand s.k. "streaming", dvs. samtida sändningar i realtid, utan video som läggs upp och publiceras på någon form av server och därifrån senare visas.

Video som läromedel har inte heller stått i fokus för undersökningen. Separata sådana undersökningar pågår för närvarande, bland annat i GR:s regi, men diskussionen kring mediacentraler och läromedelscentraler har inte varit en del av omfattningen i den här undersökningen.

Rapporten har avsettligen i första hand utgått från analys av egen data snarare än att förlita sig på andrahandsresearch. En kortare nulägesanalys är gjord men rapporten har haft som ingångsvärde att kunna stå som en förstudie till en eventuell produktspecifikation och har därför byggt runt resultaten från enkäter och fokusgrupper i första hand.

Mätbara mål

De mätbara målen för färdigställande av leveransen var vid ansökans inlämnande följande:

1. Färdigställd omvärldsanalys med fokus på teknik och best-practice.
2. Fokusgruppsmöten, med olika grupper som arbetar i och kring skolan.
3. En projektrapport som sammanställer ovanstående.
4. Funktionsspecifikation för en skoltub baserat på analysen i projektrapporten.
5. Spridning på Mötesplats skola 2011.

Under projektets tidiga fas beslutades att .SE och GR gemensamt skulle satsa på en större enkätundersökning för att också få in mer kvantitativa data. Därför genomfördes en större satsning på kvantitativ data och rapporten i sin slutgiltiga form har ersatt punkten 4 med en kvantitativ rapport. Omvärldsanalysen med fokus på teknik ersattes också med en nulägesanalys mer inriktad på skolans förändringsprocesser. Tillika har fokusgrupperna kompletterats med två expertintervjuer. En av fokusgrupperna kunde tyvärr inte medverka inom ramen för undersökningstiden. Ändringen i fokus gjordes i samarbete med .SE och i samband med detta utökades också tiden för projektet från färdigställande 2011-01-15 till 2011-06-30. De slutgiltiga mätbara målen för rapporten är därför följande:

1. Nulägesanalys.
2. Expertintervjuer.
3. Fokusgruppsmöten, med olika intressentgrupper.
4. Kvantitativ enkät.
5. En projektrapport och slutanalys.
6. Spridningstillfälle tillsammans med .SE.

.SE och GR har båda varsin egen kopia av äganderätt till detta resultat och får båda sprida och förvalta resultatet fritt och självständigt.

Undersökningens tillvägagångssätt

Rapporten har utgått ifrån fokusgruppernas dialog, som tagit avstamp i de förutbestämda infallsvinklarna. Samtidigt har enkäten förberetts oberoende av fokusgrupperna, men där samma fyra ingångsvärden kring upphovsrätt, källkritik, etik och teknisk funktionalitet har legat till grund för frågorna.

Enkätsvaren har på så sätt kunnat bekräfta eller avvisa frågeställningar från fokusgrupperna, och fokusgruppernas diskussioner har kunnat ge ett djup till frågeställningar där kvantitativ data inte gett tillräcklig information.

Till detta har två samtalsintervjuer med experter belyst situationen och förankrat slutsatserna. Experternas synvinklar har primärt kunnat ge en tydligare förståelse för hur de fyra ingångsfrågorna lever i ett större sammanhang. De har också kunnat delta som diskussionspartner för rapporter i frågan om att måla trender för framtiden på ett annat sätt än vad som vore möjligt i fokusgrupper och enkäter.

Slutanalysen bygger på all denna information, men också på samtal och diskussioner i GR:s nätverk av kunniga skolutvecklare. Erfarenheterna från det stora projektet GRrowth, om entreprenöriellt lärande i skolan och de digitala spåren inom detta projekt, har varit till nytta, liksom de många digitala upplevelsebaserade lösningar GR skapat under senaste året.

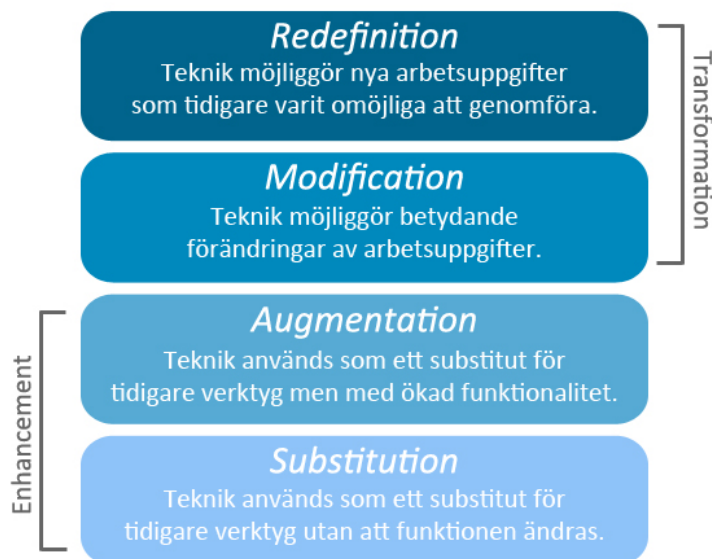
Nulägesanalys

Nulägesanalysen beskriver den allmänna situationen i skolvärlden utifrån ett perspektiv kring hur digitaliseringen påverkar skolan och är baserad såväl på aktuella nyheter, GR och .SE:s egna erfarenheter, som intervjuer med pedagogisk personal ute i verksamheten.

Den ökade digitaliseringen av skolan förändrar oundvikligen lärarens roll. Från att tidigare ha haft i det närmaste ett kunskapsmonopol och haft en roll som förmedlare av kunskap, är nu nästan all världens information tillgänglig med ett knapptryck eller två. Utmaningen är inte längre att få tillgång till information att analysera, utan att bland en djungel av information sortera och strukturera. Arbete med källkritik och egenskapen att fungera som en kunskapsguide snarare än en kunskapsledare är väl dokumenterad som en nyckelförändring.

Den ökande trenden med 1-till-1konceptet som också påverkar många kommuner och skolor innebär att skolan ställs inför en ny utmaning när ett nytt arbetsredskap tillkommer i utbildningsarsenalen. Med 45% av 9-11 åringar som dagligen använder Internet kommer lärare som inte hanterar tekniken att möta stora utmaningar. Eleverna kommer ha ett stort tekniskt kunskapsövertag inom vad som oundvikligen är en av framtidens mest centrala lärandearenor. Men de kommer komma in i den världen helt utan verktyg för att sälla, strukturera och anpassa sig.

Dr. Ruben Puentedura har varit djupt involverad i många av skolorna på den amerikanska östkusten som startat olika digitaliseringsprojekt, och har utvecklat SAMR-modellen.

Det innebär alltså att inte bara är det så att digitaliseringen ökar möjligheterna för elever att lära sig när- och varsomhelst. Det innebär också att i och med tekniken kan helt nya former av lärande uppstå. Diskussionerna om källkritik och upphovsrätt handlar ofta om nya sätt att använda gamla funktioner, dvs. "Modification"-steget. De utmaningar som kan uppstå i de andra stegen adresseras i än mindre grad och kräver ett fortsatt mognande i organisationen. Här har vissa kommuner kommit långt, andra precis börjat, men gemensamt är att diskussionen är levande i stort sett över hela Sverige. Vi har alltså mer förändring att vänta.

I allt detta blir rörlig bild allt viktigare eftersom det växer som verktyg på Internet även utanför skolan. Och med ökad användning av mobila enheter utanför skolan börjar dessa också finna sin väg in i skolan. Med iPad i förskolan och skolor som börjar med 2-till-1 (en dator och en mobil per elev och pedagog) kommer förändringen bara ha börjat.

Samtidigt är det en stor utmaning för alla skolor att lärarna har olika kompetensmässiga förutsättningar. Stora satsningar på PIM för ren kunskap kompletteras nu allt mer med inspirationsföreläsningar, resor till BETT och ett ökande intresse för digitala inslag på skolmässorna syns, och många lärare pratar just om detta centrala – hur ska vi lära ut med dessa nya verktyg? Mängden metodrelaterade utbildningar och skolutvecklingstillfällen i GR:s regi ökar kraftigt, och olika mässor eller seminarier med inriktning på digitalt lärande växer: Framtidens lärande i Nacka har växt under de senaste åren, och nya Mötesplats Skola i Göteborg har tydligt fokus bland annat på digitaliseringen i skolan.

Till detta kommer också nya styrdokument för skolan där digital kompetens kommer allt närmre ämneskunskaperna och integreras på ett annat sätt. Kraven kommer höjas och digital kunskap är inte längre ett val. Det är en nyckelkompetens för framtidens medborgare (en av EU:s åtta nyckelkompetenser) och det betyder att lärarna som ska utbilda dessa framtida medborgare också måste besitta den kunskapen. Skolan är stadd i förändring på grund av den digitala utvecklingen och det är en viktig bakgrund att ha med sig.

Resurser

Nedan följer ett urval av det material som legat till grund för omvärldsanalysen utöver dialog med människor i skolvärlden, omvärldsbevakning via webben i mer allmän natur och aktuella nyheter inom området. Urvalet är inte komplett men kan ses som en grund för vidare läsning för intresserade och har därför inkluderats här.

- Digital and Media Literacy Action
- 2011 Horizon Report
- Digital tools and challenges to institutional traditions of learning: technologies, social memory and the performative nature of learning, Säljö
- Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge, Michigan State U
- Inspired by Technology, Driven by Pedagogy, OECD
- Svenskarna och Internet 2010, .SE
- Unga svenskar och Internet 2009, .SE

Fokusgrupper

En viktig del av arbetet med underlagen för rapporten har varit att utifrån en rad olika fokusgrupper inhämta information om användningen av video i skolan utifrån en rad olika frågeställningar.

Frågeställningar

Fyra frågeställningar utgjorde grunden för fokusgrupperna. De användes i en metod ofta använd av Pedagogiskt Centrum vid GR, kallad diskussionskarusell. Det är en koncentrerad associativ intervjuform med korta intervaller där kärnfrågor först diskuteras i brainstorm-liknande format och därefter följs upp med en gruppdiskussion kring svaren som sedan har sammanställts.

Varje diskussionskarusell har ägt rum under 1-2 timmar. För mer information om metoden, vänligen se www.pedagogisktcentrum.se och kontakta ansvarig, Karl Alfredsson, karl.alfredsson@grkom.se.

Huvudfrågeställningar

1. Hur ser du på användningen av webbplatser som Youtube, Facebook och andra platser där man lägger upp bilder och filmer på nätet, utifrån ett skolperspektiv när det gäller den etiska aspekten?
2. Om det hade funnits en "Youtube" för bild och film anpassad för skolans värld, hur skulle den se ut om du fick bestämma och vilka funktioner skulle vara centrala?
3. På vilka sätt förändras lärarens roll i klassrummet med en ökad digitala närvaro av datorer och annan hårdvara?
4. På vilka sätt tror du att användning av bilder och rörlig bild på internet kan förbättra och utveckla undervisningen i skolan?

Kompletterande frågeställningar

Dessa frågeställningar användes i grupper där deltagarantalet var sådant att fler frågor än fyra blev nödvändiga för formen. De är inte sammanställda i rapporten nedan men har till viss del använts som kompletterande underlag i slutanalysen.

5. Hur ser du på frågan om upphovsrätt när man lägger material på en server som står i ett annat land där inte svensk lag gäller?

6. Hur påverkas möjligheten till god källkritik när det gäller material som lagts upp på nätet, särskilt bild- och videomaterial?

7. Vilka utmaningar ser du med användning av internet i skolan som pedagogiskt verktyg?

Grupper

Följande grupper har utgjort basen för de olika fokusgruppsdiskussionerna. Samtliga grupper är baserade i regionen runt GR men tidigare undersökningar på nationell basis utförda på uppdrag av externa kunder, har visat mycket liten skillnad i kompetensnivåerna nationellt.

Skol-IT gruppen på GR

Ett av GR:s nätverk, där representanter för alla 13 medlemskommunerna regelbundet träffas. Deltagarna i nätverket är alla på ett eller annat sätt ansvariga för respektive kommuns IT-frågor inom skolområdet, men är separata från de kommunala it-nätverken (som också har ett nätverk på GR). Skol-IT gruppen är en central samverkansgrupp som består av IT-strateger för skolan. Gruppen valdes ut som en central grupp strategiska aktörer med helhetssyn och ett implementationsfokus.

Rektorer

Gruppen bestod av skolledare från västsvenska skolor. De har alla en strategiskt viktig roll och kan se tekniken utifrån ett kompetensperspektiv, men också relatera investeringar till förändringsarbetet och det pedagogiska ledarskapet. De har också en viktig roll i och med sitt budgetansvar för respektive skola, och kan se lösningarna inte bara ur ett pedagogiskt sammanhang.

Pedagoger

En grupp av pedagoger har varit självklara som fokusgrupp. Deras synpunkter på användningen av Internetbaserad video i klassrummet har varit central för undersökningen. Svaren i relation till de andra grupperna har utgjort en viktig bas i analysarbetet.

Lärarstudenter

En viktig fokusgrupp för undersökningen har varit lärarstudenter. Morgondagens lärare kan ha en annan syn på användningen av media i klassrummet och fokusgruppen har varit viktig att ställa i relation till redan verksamma pedagoger.

Gymnasieelever

Lika självklart som lärargruppen, har gymnasieelever också varit en del av fokusgruppsarbetet. Elevernas egen delaktighet i klassrummets lärande, inte bara som mottagare utan som medskapare i lärandet, gör att deras egen syn på video som medium blir central för arbetet.

Sammanfattning av diskussioner

Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste slutsatserna för respektive grupp i fokusdiskussionerna. Punkterna nedan utgör de åsikter som förts fram i gruppen men innehåller i denna sektion ingen analys utan bara en redogörelse med kortare förklaringar. I slutanalysen förs dessa olika gruppers åsikter samman i en längre, mer sammanfogad rapport.

Skol-IT-gruppen

1. Hur ser du på användningen av webbplatser som youtube, Facebook och andra platser där man lägger upp bilder och filmer på nätet, utifrån ett skolperspektiv när det gäller den etiska aspekten?

- Material på nätet blottlägger etiska frågor som blir utmärkta att ta till diskussion, för att visa på samband. Det blir viktigt att undersöka regler hos innehavaren (där filmen ligger). Hur ser de informella/formella reglerna ut och hur hanterar man informella regler?
- Facebook kan upplevas som lättare att styra, ett system i sig själv, än youtube där mångfalden i sig kan vara ett problem.
- Det är viktigt att få veta hur sociala medier fungerar i sociala sammanhang och vilka "rättigheter och skyldigheter" som gäller.
- De nämnda digitala medierna får inte vara den enda kommunikationsvägen.
- Vilka skillnader är det i socialt umgänge? Hur är spelreglerna för detta på nätet? Hur diskuterar vi detta fritt.

2. Om det hade funnits en "Youtube" för bild och film anpassad för skolans värld, hur skulle den se ut om du fick bestämma och vilka funktioner skulle vara centrala?

- Enkelhet, de måste ligga i närheten av befintliga system. Viktigt att eleverna får feedback av läraren.
- Den ska vara så öppen som möjligt, inga hinder. Helst skulle man vilja göra dem till Creative Commons eller motsvarande.
- Det vore önskvärt att kunna skapa lokala, stängda "rum" medan man jobbar, sedan använda den för publicering. Samarbete är ett ledord och plattformen ska vara anpassningsbar.
- Den ska vara kategoriserad, och ha en taggningsfunktion.
- Det ska vara enkelt att starta och lyssna in eventuella behov av utveckling.

3. På vilka sätt förändras lärarens roll i klassrummet med en ökad digital närvaro av datorer och annan hårdvara?

- Läraren byter roll från lärare till handledare vilket kräver anpassad/förändrad pedagogik. Läraren är inte längre "bäst" på allt, utan kan istället hjälpa eleverna att hitta rätt.

- Läraren måste släppa kontrollen och vara jämbördig medskapare samt bjuda in eleverna till att bli medskapare i klassrummet. Läraren måste samspele med eleverna på elevernas "nivå" och villkor.
- Ökad kunskap krävs. Mål, styrdokument och ämnes/mål kompetens är viktigt att följa.
- Läraren har ansvaret för att skapa en bra bedömning i detta medium.
- Hur påverkas det fysiska rummet? Lärande kan ske oberoende av tid och rum och vi måste fundera på hur detta påverkar skolan.

4. På vilka sätt tror du att användning av bilder och rörlig bild på internet kan förbättra och utveckla undervisningen i skolan?

- Fler sinnen, fler aspekter och utvidgande möjliggörs. Samarbetet ökar på flera plan. Kan kommunicera flera aspekter, med varierat innehåll i produktioner.
- Det skapar ytterligare en dimension av lärande.
- Ökad och enklare tillgänglighet.
- Ett varierat och rikare utbud.
- Tillåter olika lärostilar både för konsumenten och att presentera, för den presenterar unika möjligheter att orientera oss i samhället.

Rektorer

1. Hur ser du på användningen av webbplatser som Youtube, Facebook och andra platser där man lägger upp bilder och filmer på nätet, utifrån ett skolperspektiv när det gäller den etiska aspekten?

- Diskussion kring etik och moral är viktigt, källkritik är centralt.
- Utbilda tidigt, från tidig ålder, så att alla har möjlighet att delta.
- I grunden förekommer det en positiv inställning till sociala medier som verktyg.
- Eleverna bör ställa sig frågan: Vad är syftet med publicering? Varför lägger vi ut det här?

2. Om det hade funnits en "Youtube" för bild och film anpassad för skolans värld, hur skulle den se ut om du fick bestämma och vilka funktioner skulle vara centrala?

- Begränsning i spridning för att undvika negativ användning, både spam och aktiv digital skadegörelse. Någon form av filter vore bra att ha för det etiska perspektivet.
- Plattformen ska vara lättillgänglig och lättnavigerad.
- Ta del av "godkänt" material. Det ska vara möjligt att veta att det är godkänt och att använda det som finns där.
- Plattformen ska vara öppen och gratis.
- Behövs plattformen? Hur gör man den attraktiv? Eleverna går ändå till andra sajter t ex. youtube.

3. På vilka sätt förändras lärarens roll i klassrummet med en ökad digital närvaro av datorer och annan hårdvara?

- Läraren blir expert på lärandet, inte på kunskapen i sig.
- Läraren får en tydligare handledarroll.
- Läraren blir inspiratör och utmanare.

- Det kräver en ökad förmåga från lärarens håll att improvisera och visualisera för eleverna.
- Läraren måste våga släppa kontrollen.

4. På vilka sätt tror du att användning av bilder och rörlig bild på internet kan förbättra och utveckla undervisningen i skolan?

- Det skapar en ny dimension i lärandet.
- Världen krymper.
- Det är ett nytt och annat vis att ta till sig och ge ifrån sig kunskap.
- Det är roligare och fångar upp eleverna.

Pedagoger

1. Hur ser du på användningen av webbplatser som Youtube, Facebook och andra platser där man lägger upp bilder och filmer på nätet, utifrån ett skolperspektiv när det gäller den etiska aspekten?

- Det ska vara lärarstyrt vad som får användas och inte användas.
- Upphovsrätten ska gälla (red anm. – frågan om nationell upphovsrätt är inte alltid tydlig).
- Rättigheter och skyldigheter för de som laddar upp. Det är viktigt att föra samtal om de etiska dilemman som dyker upp.
- Kräver en aktiv närvaro. Slutna grupper vore bra att ha ibland.
- Man måste jobba långsiktigt både från skola och hem. Nätet är inte bara skola utan en del av privatlivet. När man blandar dessa två blir det viktigt hur man håller isär dem och hur man som elev är en bra nätkompis.

2. Om det hade funnits en "Youtube" för bild och film anpassad för skolans värld, hur skulle den se ut om du fick bestämma och vilka funktioner skulle vara centrala?

- Viktigt att kategorisera och skilja material relaterat till ämne/mål och material för underhållning.
- Lösenord och egna diskussionsfrågor ska finnas. Grupper/klasstruktur ska vara möjligt att skapa.
- Relativa länknings (den som gjort det här objektet har också gjort liknande objekt) är en bra funktion.
- Smart sökning à la Google blir viktigt.

3. På vilka sätt förändras lärarens roll i klassrummet med en ökad digital närvaro av datorer och annan hårdvara?

- Lärarens roll förskjuts från att vara allsmäktig kunskapsinnehavare till att fungera mer som handledare.
- Det finns inga objektiva sanningar. Det blir desto viktigare att läraren kan teknik och visar eleverna hur man själv kan skapa sanningar = kunskap genom att vara kreativ.
- Eleverna måste vara aktiva i sitt eget kunskapssökande.
- Lära elever att hantera och sovra i information blir allt viktigare.

4. På vilka sätt tror du att användning av bilder och rörlig bild på internet kan förbättra och utveckla undervisningen i skolan?

- Exemplifiera med bra bilder, rörliga bilder för att få eleverna att fokusera.
- Fungerar som inspiration och stämningsskapare i undervisningen.
- Lättare att relatera till – utifrån målgrupp och att konkret förmedla stor kunskapsmassa med pedagogiska illustrationer.
- Visualisera kunskapen. Ta in mer info på ett roligt sätt.

- Sätta kunskapen i sammanhang. Förstärka tankar, kunskaper, idéer och öka förståelse för fenomenen.

Lärarstudenter

1. Hur ser du på användningen av webbplatser som Youtube, Facebook och andra platser där man lägger upp bilder och filmer på nätet, utifrån ett skolperspektiv när det gäller den etiska aspekten?

- Det måste ske under kontrollerade former så att ingen på något sätt kommer till skada.
- Eleverna bör informeras om vad som gäller. Etik och lagar på nätet blir centralt.
- Det kan vara en stor tillgång speciellt för lärarna att få insyn i elevernas sätt och socialisera och kommunicera.
- Det är ett modernt sätt att uttrycka sig vilket leder till många nya möjligheter.
- Det ger en enkel tillgång till mycket material.

2. Om det hade funnits en "Youtube" för bild och film anpassad för skolans värld, hur skulle den se ut om du fick bestämma och vilka funktioner skulle vara centrala?

- Sidan måste vara strukturerad, lätt navigerad och anpassad efter ändamålet.
- Kvalitets- och relevansgranskat material.
- Bör kunna väcka inspiration man ska kunna skriva ett ämnesord och få förslag.
- Bör innehålla föreläsningar.
- Verktyg för lärare, även mindre tekniskt kunniga.

3. På vilka sätt förändras lärarens roll i klassrummet med en ökad digital närvaro av datorer och annan hårdvara?

- Läraren blir mer av en handledare än en enda kunskapskälla.
- Hjälpa sina elever sortera information.
- Nya undervisningsmetoder är kul och motiverande för både lärare och elever.
- Läraren kan lära sig av sina elever.
- Nya medier kan kännas skrämmande för lärare utan ordentlig kunskap i ämnet.

4. På vilka sätt tror du att användning av bilder och rörlig bild på internet kan förbättra och utveckla undervisningen i skolan?

- Bredare utbud och större utbud.
- Varierad undervisning.
- Undervisningsform hos läraren. Arbets- och redovisningsform för eleverna.
- Nytt och intressant, då eleverna kan relatera till sin vardag.
- Kan visa bilder/filmer mer spontant då stora förberedelser inte alltid krävs.

Gymnasieelever

1. Använder du webbplatser som youtube, Facebook och andra platser där man lägger upp bilder och filmer på nätet för skoluppgifter? I så fall finns det några svårigheter med att göra det?

- De flesta eleverna gör inte det, för det är för privat.
- Vissa använder youtube.
- De flesta ser inga svårigheter med det.
- Ingen skulle kunna tänka sig att lägga upp egna skoluppgifter.
- Det finns elever som lägger ut skoluppgifter på nätet

2. Om det hade funnits en "Youtube" för bild och film anpassad för skolans värld, hur skulle den se ut om du fick bestämma och vilka funktioner skulle vara centrala?

- Samma funktioner som Youtube.
- Negativa kommentarer eller kommentarer i allmänhet borde granskas dagligen av en administratör som har möjlighet att ta bort negativ feedback.
- Man måste vara inloggad för att få kommentera och användaren som fått olämpliga kommentarer kan ta bort dem själv. Sekretess är viktigt.
- Du som användare ska kunna ändra tema på layouten. Designen ska vara väldigt simpel och modern för att locka fler.
- Det ska vara en enkel sökmotor.

3. På vilka sätt tror du att lärarens roll förändras i klassrummet när datorer och annan teknik användes mer och mer av eleverna?

- Eleverna blir helt klart mer oberoende i relation till läraren. Deras roll krymper från att vara den som lär ut kunskap till att vara den som bara ser till att eleverna jobbar med datorerna. Vilket är bra för eleverna – men det är inte vad vi utbildar lärarna till.
- Mycket hänger på eleverna – de får mer eget ansvar. Tyvärr gillar inte alla elever att få mer ansvar och hänger hellre på Facebook.
- Eget ansvar uppmuntras genom detta arbetssätt, men det passar inte alla elever. En del får större möjligheter med digitala verktyg, för andra blir det ett hinder och en begränsning.
- Läraren behöver inte längre oro sig över böcker, då nästan all tänkbar information finns på nätet.
- "Läraren kontrollerar så att alla elever jobbar, sen tar de en fika." Visserligen bestämmer läraren att datorerna ska användas och hur – men det är upp till eleverna sedan när datorerna väl används.

4. På vilka sätt tror du att användning av bilder och rörlig bild på internet kan förbättra och utveckla undervisningen i skolan?

- Det är unga generationens sätt att lära sig på. En anpassning till nutidens teknologiska framgångar.
- Det är ett roligare och mer engagerande sätt att läsa sig på.
- Man lär sig bättre av att lära sig med hjälp av alla sinnen. Inte bara text.
- I vissa fall är lärarens röst monoton och tråkig vilket resulterar i ett stort fall av intresse längre in i föreläsningen. En film motverkar detta.
- Genom att faktiskt se saker som händer i världen och ta del av det på ett annat sätt, alltså istället för att lyssna på läraren, och låta tankarna flyga iväg, så väcker filmer känslor och sympati.

Sammanfattning fokusgrupper

Genom att ta hänsyn till olika grupper som alla har en viktig del i skolans utveckling, från strategier på övergripande nivå ner till eleverna själva, får undersökningen en tydligare bild som en kvantitativ undersökning inte kan ge, och en bredare syn än den som intervjuer med experter på området medger.

Alla grupperna är ense om att video har en naturlig del i skolan framöver, och att verktyg som använder media i skolan har en naturlig del. Lika överens är alla fokusgrupper om att lärarens roll förändras från att vara en kunskapsförmedlare till en guide i en lärandeprocess.

I en eventuell gemensam "skoltub" efterfrågas enkelhet, mångsidighet, öppna plattformar men fria möjligheter att stänga ner och avgränsa användningen. Det står klart att behovet av en bra plattform finns, men också att kraven är stora på en sådan plattform som helst ska kunna fylla behov både som lärplattform och mediaarkiv, och ha en stor omfattning men hög flexibilitet. Samtidigt är det viktigt för flera grupper att plattformen är öppen, går att konstruera om och är gratis. En tydlig sökning och organisering av data är central för i stort sett alla grupper.

Lärarnas förändrade roll som kunskapsguider snarare än kunskapsförmedlare går igen i stort sett i alla grupper och verkar ha en bred acceptans. Även lärarna ser denna förändring i sin egen roll. Däremot vill strateger och rektorer gärna att verktygen ska eftersträva öppenhet medan lärargruppen vill ha mer kontroll över vad som händer. Här finns potential för konflikt och frågan är hur väl det går att nå kontroll i ett system som i grunden har Internet som kunskapsbas.

Det kan vara intressant att titta på lärarens inflytande över användningen av verktygen i klassrummet. Att det finns önskemål från skolledare att det finns tydliga regelverk och att lärargruppen önskar vissa möjligheter att kontrollera flödet av information har inte varit förvånande, men det är kanske mer överraskande att elevgruppen har en tydlig skepsis mot att blanda in verktyg för socialt arbete och underhållning i skolarbetet.

Eleverna själva reflekterar att deras eget intresse av datorer är varierande, men framförallt att de inte alla är särskilt intresserade av att ha lärprocesserna i de egna "underhållningskanalerna". De privata sociala sfärerna, även de digitala, vill man hålla åtskilda från skolans sfärer. En viktig notering från skolledarna är att man undrar om det går att göra en skoltub, eller om eleverna ändå kommer gå till de sajter de ändå använder. Diskussionen kring elevernas integritet är en viktig del i undersökningen som inte får glömmas bort.

Enkäten

Resultatet av enkäten är baserat på spridning i sociala medier samt i etablerade kontaktkanaler via .SE och GR. Det är viktigt att betona ur ett metodperspektiv att enkäten har i egentlig statistisk mening låg relevans då antalet spridningspunkter är närmare 18.000 har den ett så högt antal respondenter att tydliga trender och analyser ändå kan göras. Med 900 svar bör felmarginalerna vara små. Den ska likväl inte ses som ett vetenskapligt statistiskt underlag utan som en del i ett större sammanhang i rapporten.

Grundläggande demografisk information om enkäten

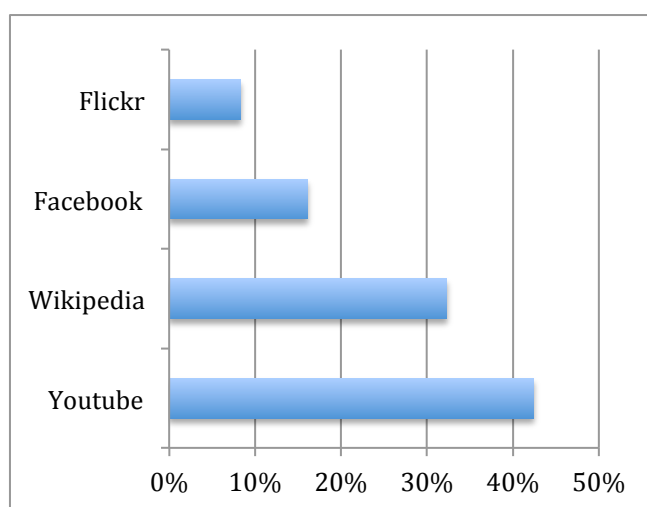
900 personer svarade helt eller delvis på frågorna i enkäten. En majoritet av respondenterna är kvinnor (70%), de svarande är framförallt mellan 40-60 år gamla (63%) och en fjärdedel är mellan 30-40 år.

De arbetar i grund- eller gymnasieskola (67% grundskola och 21% gymnasieskola). Av respondenterna har 82% sin arbetsplats i storstad eller kranskommun till storstad, något som tyvärr påverkar resultatet en del. Enkäten svarar därför inte helt tillfredsställande på frågan om användning av dessa verktyg i landsbygdsmiljö eller småstad utan ska utvärderas utifrån den kunskapen.

Användning av befintliga verktyg

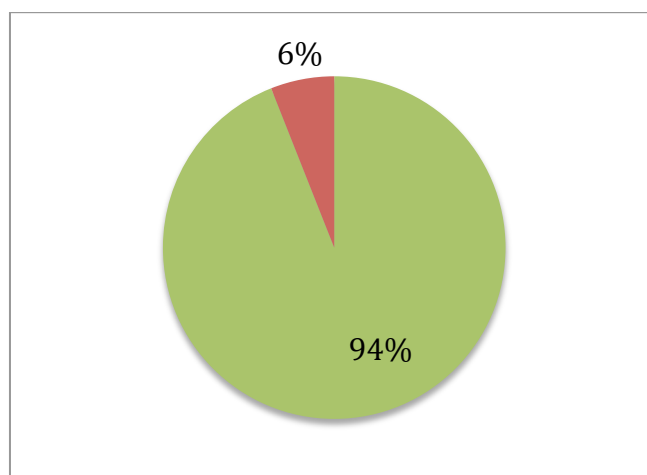
Respondenterna bedömer sin IT-kompetens vara hög eller mycket hög (86%) och en majoritet använder sajter som Youtube och Facebook mycket eller ganska ofta som privatpersoner (84%). Det är främst tre tjänster som används av respondenterna i tjänsten när det gäller skapande eller nyttjande av bild och rörlig bild. Dessa dominerar totalt.

Vilka av följande WEBBPLATSER besöker eller använder du i tjänsten genom att du eller dina elever lägger upp bild/rörlig bild på nätet?

Alla övriga tjänster som frågan ställdes kring användes av färre än 4% av pedagogerna. Det är alltså Youtube och Wikipedia som dominerar totalt bland de olika tjänsterna.

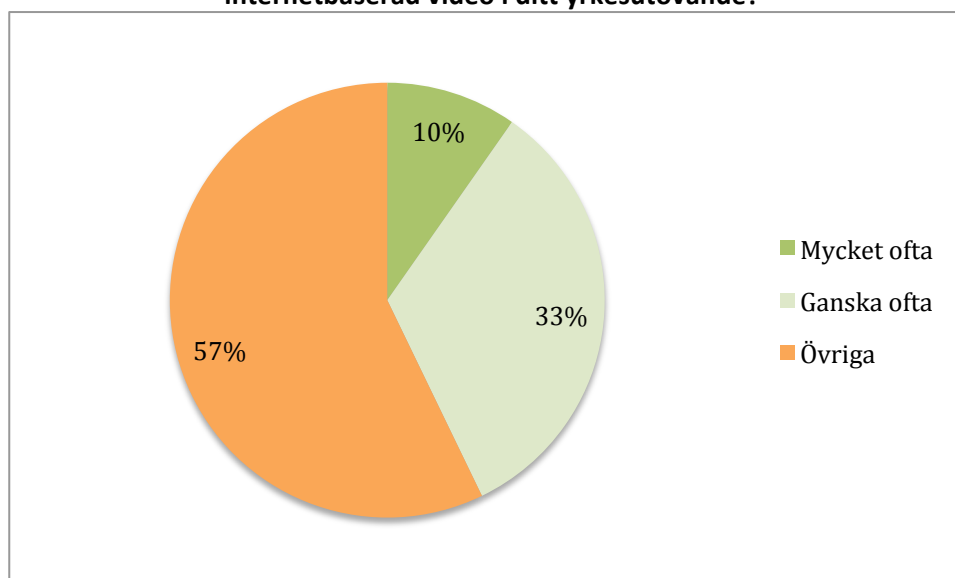
Mer intressant är kanske att se på hur ofta video och bild används och hur man ser på intresset kring detta. Respondenterna svarade bland annat på frågan om hur de som pedagoger tror att en ökad användning av bild och rörlig bild skulle uppskattas av eleverna. Svaret är föga förvånande att 94% av respondenterna menar att detta skulle uppskattas till viss eller stor del av eleverna.

Om detta däremot ställs mot hur många som idag använder bild och rörlig bild framträder tydligt att rörlig bild fortfarande inte gjort sitt intåg i användningen i skolan.

Användning av digital bild/rörlig bild

Hur ofta förekommer det att du eller dina elever skapar eller använder någon form av internetbaserad video i ditt yrkesutövande?

Tydligt är att video används till viss del, men oftast inte regelbundet och ofta. En del kan härröras till tekniktillgång och kompetens. Andra faktorer, mer i fokus för den här rapporten, är hur frågan kring källkritik och etik har varit relevant för användningen. Dessa återkommer nedan.

Men trots allt är det en inte obetydlig del av respondenterna som använder video eller bild i yrkesutövandet. Av de som nyttjar rörlig bild och bild använder hälften det mest i undervisnings- och informationssyfte. En övervägande majoritet tror att eleverna har lätt att ta till sig funktionalitet som kräver användning av internet. Cirka en tredjedel låter eleverna skapa själva.

De som använder bild och rörlig bild som en del av undervisningen har också svarat på varför. Bland de vanligaste svaren finns:

- Det skapar engagemang och entusiasm (29%)
- Det är mer lärorikt för eleverna (22%)
- Det stärker kunskapsnivån (18%)

De som inte använder internet för att visa sitt material (11%) har fått ange varför, där det vanligaste svaret är kompetensbrist, eller att frågan helt enkelt inte varit aktuell i skolan. Det indikerar att skolorna är olika långt framme och att olika pedagoger också har olika stor kompetens i frågan.

Det är också värt att notera att bara 17% av respondenterna vet hur avtal och licenser hos externa tjänster fungerar på den egna skolan. Många lärplattformar är baserade på servrar i utlandet, och Youtube, Wikipedia och Facebook är alla baserade i utlandet. Det innebär att upphovsrättsliga frågor blir mer komplexa.

Hinder och problemställningar för att lägga upp material på Internet

En central fråga för själva rapporten är hur respondenterna ser på möjligheten att dela med sig av sitt eget material. Respondentgruppen är splittrad i frågan om hur de ser på att dela med sig av bild/rörlig bild på webbplatser: 38% tycker att det är relativt oproblematiskt, medan 29% tycker det är relativt problematiskt.

"Det finns en alldeles för stor okunskap om publicering på nätet och dess konsekvenser både bland oss pedagoger och bland eleverna."

Däremot ses frågor om källkritik, upphovsrätt och etik som relativt eller mycket problematiska områden för mer än hälften av respondenterna i respektive kategori.

Enligt de kommentarer som lämnats angående frågorna om upphovsrätt, etiska frågor, källhänvisning och källkritik, förekommer det en stor osäkerhet kring användandet av video och rörlig bild på internet i skolan.

Många elever tror eller vill tro att det är fritt fram för att använda bilder. De tänker inte på att andra kan använda deras bilder utan deras kontroll. Många tror "blint" på det de ser eller läser på nätet. Jag använder mycket kraft på att diskutera källkritik, upphovsrätt och etiska frågor om internet.

Många hävdar att det är problematiskt med framförallt källkritiska och upphovsrättsliga frågor, såväl lärare som elever saknar kunskap kring dessa frågor. Flera nämner också att elevernas föräldrar är oroliga för att deras barn ska figurerar på nätet.

Problematiken är egentligen att komma förbi rädslan hos föräldrar.

Gällande PUL och bilder/video på eleverna är många försiktiga i användandet. Är man osäker kring dessa frågor undviker man hellre att använda mediet.

[Det är] för många regler och lagar som man måste ta hänsyn till gör att man låter bli att använda det i utbildnings syfte.

De allra flesta kommentarerna visar att lärarna aktivt arbetar intensivt framförallt med frågor om källkritik, och att lära elever hur man granskar information. Mer stöd för detta efterlyses flitigt och Skolverkets "Kolla källan" är den vanligaste referensen.

"Tycker det är otroligt viktigt, särskilt med källkritik som många elever är urdåliga på, och kämpar på att lära mig för att använda tekniken i undervisning."

Utformning av en "Skoltub"

En annan del av enkäten handlade om vilka funktioner som skulle vara önskvärda om det fanns ett alternativ till Youtube som fokuserade på skolans behov, en "skoltub". Frågan i sig kring en sådan här plattform eller frågorna kring den pågår inte en majoritet av skolorna (80% har svarat 'nej' eller 'vet inte'). Procenttalen nedan anger hur många av de respondenter som svarat på frågorna med svaret ganska eller mycket viktigt. Analysen av svaren sker helt i slutanalysen.

Högst prioritet bland funktionaliteterna har användarvänligheten (88%). Med tanke på att kompetens i användning är den mest diskuterade frågan i fokusgrupperna är detta inte förvånande. En central del är också att tjänsten ska vara gratis (82%), vilket kan ses som självklart då andra alternativ som t.ex. Youtube är gratis.

Viktigt är också att innehållet är kvalitativt (78%) och att det finns guider och lärresurser kopplade till materialet (84%) även om enkäten inte går in djupare på hur detta ska uppnås med lärarnas egenproducerade material. En majoritet (71%) är positiva till att såväl lärare som elever ska få lägga upp material men av dessa menar de flesta att det borde vara tydligt vilket som är vilket för att kunna bedöma materialet bättre.

Andra ganska viktiga funktioner är att det finns mycket tydlig kategorisering av materialet så att det är lätt att hitta och att det finns möjligheter att utvärdera materialet och ge det en ranking. Obegränsat med uppladdningsutrymme är också en relativt uppskattad funktion. Mer splittrade är svaren på om det är viktigt att många använder tjänsten eller om det ska gå att länka in, s.k. "embed", där det inte finns en tydlig samling.

I övriga kommentarer om diskussioner var det några som frågade sig om tjänsten "Skoltuben" verkligen är nödvändig då det finns andra alternativ idag. Andra avvisade tanken på en tjänst med hänvisning till att det finns starkare kommersiella alternativ.

"Det man inte får glömma bort i den här diskussionen är att en sådan tjänst måste konkurrera med kommersiella alternativ. Skall den kunna göra det så måste den vara bättre, och ge ngt extra och jag tror att det kan vara svårt."

"Man har som lärare redan upparbetade källor och material och uppdaterar sig ständigt och därför är jag tveksam till tjänsten som nämns i frågan."

Det kan också finnas en svårighet att få alla att samla sitt material på en sådan plattform och ge det den naturliga yta som det i så fall skulle eftersträva att vara.

"Men det behövs nog en väldigt stark o tydlig plattform för skolsverige om man ska lyckas få alla att samla sitt material."

Positiva kommentarer uteblir inte helt, men svaren indikerar att det kan finnas en väntande stor diskussion om kostnadsfrågor för att utveckla plattformen såsom den beskrivs nedan:

"En sådan plats vore fantastisk! En plats som är användarvänlig, där man kan välja vem som ska se vad med lösenord och där man kan arbeta med rörliga bilder, ljud och digitalbild. Som en twinspace men där alla verktyg är inkluderade."

Enkäten ställd till kultursektorn

Efter önskemål från .SE riktades en parallell enkät med nästan identiskt innehåll till kultursektorn. Detta då .SE sett många områden där skolan och framförallt museer och liknande kulturinstitutioner kan tänkas överlappa när det gäller digitalisering av bild och rörlig bild.

Enkäten i övrigt är inte besläktad med rapporten, men har här inkluderats för att redogöra för de viktigaste gemensamma nämningarna och skiljelinjerna mellan enkäten till skolan och enkäten till kultursektorn.

Det är viktigt att notera i sammanhanget att endast 70 svar inkommit på denna enkät, vilket gör den till statistiskt osäker. Den ska ses som ett stickprovssvar och en fingervisning snarare än användas för analytiskt underlag. En större och mer omfattande enkät kan vara motiverad, i så fall rekommenderat kopplad till fokusgrupper och expertdiskussioner. Av samma anledning förekommer inga siffrvärden från denna enkät upp, utan analysen görs bara i allmänna termer.

Kulturenkätens respondenter har ungefär likartad internetvana och använder i sitt arbete också Youtube, Wikipedia och Facebook till största delen. Däremot används bildtjänsten Flickr dubbelt så ofta.

En stor skillnad är kulturenkätrespondenterna oftare har materialet på en egen server, vilket undanröjer en hel del av upphovsrättsliga problem som kan finnas. Likväl, om materialet publicerats på Flickr kan vissa frågor uppstå. Dialogen just om upphovsrätt är naturligtvis i stort centrum när man ser på kommentarerna och det finns en hög medvetenhet om problematiken.

"Vi arbetar mycket med konstnärer och visar deras verk på bild och rörlig bild. Det är ständigt en dragkamp mellan att skydda konstnärens verk, upphovsrätt och rätt till ersättning och att kunna ta kostnaderna och kunna sprida materialet tillräckligt mycket."

"Jag tycker att Creative Commons har kommit en bra bit på väg med de märkningar som finns."

Respondenterna verkar mer vana än lärarna att använda bildmaterial, däremot är användningen av video inte så stor som man skulle kunna önska och en lika överväldigande majoritet tror att målgrupperna skulle uppskatta det.

Vad gäller funktionerna så finns det klara önskemål om att kunna få bra funktioner för källhänvisningar, kategorisering och en hög användarvänlighet. Ur kommentarerna kan utläsas att diskussionen kring den här sortens verktyg har kommit ganska långt i kultursektorn.

Sammanfattning

Det finns tydliga tecken även i enkäten på att video är i växande. Få använder det ofta, men det förekommer likväl i användningen i nästan hälften av fallen bland lärarna. Noterbart är att det primärt är de stora tjänsterna som används, och det finns många frågetecken både kring kompetens, möjligheten att publicera med hänsyn till etiska frågor, och utmaningar kring källkritik.

Önskelistan på funktioner visar på ett stort behov och att en plattform skulle behöva ha en stor samling avancerade funktioner för att tillfredsställa behoven. Och tydligt är att frågan är aktuell, även om den inte i sig diskuteras på skolorna som enheter. Internet och de möjligheter och utmaningar det för med sig har förändrat lärarens roll, inte bara som guide till bättre källkritik, och navigatör i informationsdjungeln – utan också tvingat läraren till en annan självreflektion när det gäller det egna materialet i samband med publicering.

”Den ökande internetanvändningen, utnyttjandet av webbapplikationer, enskilda lärares skapande av eget digitalt material avslöjar hänsynslöst den genomsnittlige lärarens enorma brist på kunskaper om layout, bildkommunikation och språklig hantering.”

Expertintervjuer

För att jämföra svaren i fokusgrupperna och enkätresultaten med etablerade experter i ämnet har samtalsintervjuer med Dr. Ruben R. Puentedura och Karin Fogelberg, utbildningsledare vid lärarutbildningsnämnden, Göteborgs Universitet, möjliggjort en fördjupad dialog kring samma frågeställningar som legat till grund för fokusgruppernas arbete. Syftet har primärt varit att kunna diskutera olika frågeställningar som ett ramverk för förbättrade tolkningsmöjligheter i slutanalysen.

Intervjuerna har genomförts som djupintervjuer i diskussionsform, med de fyra huvudsakliga frågeställningarna som utgångspunkt men utifrån ett öppet format. Intressant att notera från diskussionerna är att såväl Puentedura som Fogelberg har likartad syn på användningen av rörlig bild i undervisningen.

Utifrån ett nationellt perspektiv blir det viktigt att betona skillnaden på det strukturella stödet och det pedagogiska stödet som en viktig, grundläggande faktor när man talar om it och lärande i skolan. Det strukturella stödet omfattar allt från hårdvara till nätverk, kanske främst i form av kompetensutveckling i användningen av datorn som ett it-verktyg. Arbetet med strukturellt stöd pågår både med stöd av

huvudmännen, andra kommunala och interkommunala organisationer, och i vissa fall av de mer progressiva 1-till-1-leverantörerna som börjar inse att implementationen in i klassrummen är viktig.

Det pedagogiska stödet handlar om användningen av tekniken som en del i undervisningen och här finns ännu mycket kvar att göra. Detta bekräftas också av enkäten (se enkätdelen). I de nya styrdokumenterna för skolan ska tekniken ingå som en naturlig del av en stor del av skolans ämnen men frågan blir hur denna kompetens kan bedömas, och hur målen som sätts upp ska kunna mätas, samt hur lärarnas kompetensutveckling ska kunna säkras.

Såväl Fogelberg som Puentedura är överens om att kompetensutveckling och träning är centrala och betonar vikten för pedagoger att våga träna och pröva sig fram. Kompetens kan inte bara komma genom utbildningar och teori utan egen erfarenhet är ett viktigt komplement.

När det specifikt gäller de källkritiska upphovsrättsliga frågorna i relation till rörlig bild blir det viktigt med utbildning. Verktyg som "kolla källan" (Skolverket) är centrala i det sammanhanget.

Båda experterna var entydigt överens om att en särskild plattform inte var nödvändig, kanske rentav onödig. Fogelberg betonade vikten av att använda befintliga resurser istället och Puentedura var uttalat negativ utifrån sina erfarenheter kring särskilda verktyg för videohantering som han menade inte kunde få samma attraktionskraft som de stora etablerade sidorna, och som dessutom krävde stora resurser för enskilda skolenheter. Det är enligt Puentedura inte rimligt att en kommunal eller regional aktör skulle kunna ge samma tjänsteutbud och service som de globala stora aktörerna. Dessutom finns ett igenkännande hos eleverna som gör att etablerade verktyg har en större genomslagskraft.

Där det saknas utbud från kommersiella aktörer kan det tillkomma speciallösningar, men dessa, menar såväl Fogelberg som Puentedura, är och bör vara undantagen. Fogelberg betonade särskilt vikten av Digital and Media Literacy. Kunskapen om digitala infödingar och digitala invandrare, och vad förändringen innebär inte bara strukturellt utan också pedagogiskt och mellanmänniskt är en av de viktigare diskussionerna i sammanhanget. Kännedom och interaktion med de digitala kanalerna blir allt viktigare delar i medieutbudet. I grunden förändras inte den sociala interaktionen i sig, men med nya medier och nya arenor för möten sker den sociala interaktionen på samma sätt.

Puentedura betonade särskilt vikten av att anpassa utvecklingen för varje skola, att det inte går att hitta en väg som passar för alla. Varje skolenhet har egna utmaningar och därför bör fokus ligga på användningen i klassrummet, med hänsyn till elevgrupperna – inte i första hand på teknik eller verktyg. Den pedagogiska uppgiften måste stå i centrum och utvecklingen från att bara använda verktygen som stöd, till att låta dem hjälpa till att transformera lärandet så att tekniken inte bara förbättrar lärandet utan också utvecklar det till något helt nytt.

Det fördes också en dialog med experterna kring missbruk i form av mobbing och olika former av andra etiska problem. Båda experterna var även här överens - mobbing på nätet inte är annorlunda än mobbing i korridoren. . Det är en annan kanal, men problematiken kvarstår oavsett. Detta är ett tydligt exempel också på att diskussionen om Youtube och Facebook inte borde handla om "de farliga arenorna".

Det är inte Youtube som är farlig, det är synen på att en viss miljö skulle kunna göras helt säker utan ett mellanmänniskt agerande.

Sammanfattning

Med informationen från Fogelberg och Puentedura formeras en klar bild som stärker både fokusgrupper och enkätens resultat. Det blir tydligt att Internet har förändrat lärarrollen och skapar en situation där arbetet med källkritik blir allt viktigare. Det handlar om en framtidens skola där digital analfabetism inte längre får plats, utan där tekniken är en del av vardagen.

Behovet av kompetensförstärkning är stort, men än viktigare, poängterar båda, är att skolan fokuserar på sin kärnkompetens – lärandet. Det gäller att se de digitala möjligheterna snarare än att fastna i diskussioner om teknikval. Om det som finns kommersiellt eller ännu hellre gratis är bra och används utanför skolan, finns en poäng med att använda det även i skolan. Varför skapa ett specialverktyg som är mindre använt, sämre utrustat funktionsmässigt, och kräver mer kompetensutveckling om fokus istället kan ligga på den pedagogiska användningen av verktyget?

Slutanalys

Slutanalysen har utformats utifrån de fyra perspektiven som låg till grund för själva rapporten samt en analys av själva plattformen, funktioner och önskemål. Den avslutas med en rad rekommendationer för fortsatt arbete inom området. Slutanalysen baseras på enkäterna, fokusgrupperna och rapportörens analys av resultaten.

Video i relation till upphovsrättslig och immaterialrättslig lagstiftning

Det tydligaste som kan sägas är att diskussionen fortgår. Immaterialrätt och upphovsrätt är snåriga juridiska områden, vilket enkäten vittnar om, där många är osäkra exakt på vad som gäller och några helt undviker att dela med sig av rädsla för att göra fel, och där andra erkänner att de låter eleverna använda upphovsrättskyddat material men helst skulle slippa.

Det är ett komplext område och därför blir också dialogen komplex när ärendet ska avhandlas. Upphovsrätt och immaterialrätt bygger lika mycket på mellanstatliga förhandlingar som på tillämpad applicering i Sverige, och därför kommer det fortsätta vara en svår fråga. Det innebär att varje enskilt fall kan skilja sig och en gemensam allomfattande lösning inte är trovärdig.

När det gäller upphovsrätt utifrån att använda andras material bör givetvis lärarnas arbete i att utbilda elever och kompetensutveckla sig själva inte nog betonas. Arbetet med förståelse för upphovsrätt är viktig i allt från bloggskrivande till projektarbeten. Rätt att använda material till del eller fritt och arbetet med förståelsen för Creative Commons kan inte nog understrykas.

När det gäller upphovsrätten till det egenproducerade materialet kan det underlätta om skolan har egen lagringsmöjlighet och inte behöver lita på en extern part, men ofta ligger beslutsrätten för detta på huvudmannanivå och kan inte påverkas på den lokala skolan.

En skoltub skulle i det här fallet kunna underlätta just i den senare delen, och även i viss mån när det gäller användning av andras material, särskilt om upplägget för den utformats på så sätt att rättigheter att använda andras skoltubsmaterial som källor fanns inbyggt som en del av skoltuben.

Däremot kan inte skoltubsidén skydda mot felaktig användning av upphovsrätt på sådant material som läggs in om man inte kopplar till den en omfattande kvalitetskontroll och manuell granskning vilket skulle medföra stora kostnader för den som ansvarar för plattformen.

Video i relation till etiska frågor och till integritetsfrågor

Mobbing på nätet är inte annorlunda än mobbing i korridoren. Det handlar om en ny arena men arbetet för att stävja det bör hanteras i de handlingsplaner som skolan ändå har för den sortens arbete. Det som den digitala arenan medför är vissa möjligheter att vara anonym och inte behöva stå för sitt beteende. Men i stort är såväl fokusgrupper som experter överens – mobbing är mobbing, oavsett var den sker. Det är inte nätets "fel" att det sker, och därför är inte lösningen i att skapa förbud eller hinder utan snarare jobba med värdegrundsfrågor och bemötande.

Den fråga som oftast kommit upp i enkäter och i fokusgrupper är den som handlar om relationen till föräldrar och till PUL, om att lägga upp material där eleverna, särskilt de yngre, förekommer. Lagstiftningen för att skydda individens integritet är naturligtvis särskilt viktig när det gäller de yngsta och här skulle en skoltub eller motsvarande funktion naturligtvis kunna vara till stor hjälp. Med inloggning och skydd för vem som kan se vad finns möjlighet att en del problem kan undvikas inom det här området.

Däremot kan naturligtvis ingen teknik ersätta dialogen mellan föräldrar och pedagoger och det som uttrycks i enkäten om att det kanske mer är föräldrarnas rädsla än skolans bottnar i ett behov av diskussion och utbildning.

En viktig upptäckt i arbetet är också elevernas tydliga krav på integritet gentemot skolan. Fokusgruppen elever var tydlig med att man inte nödvändigtvis var intresserad av att använda Facebook i skolsyfte. Det är den egna privata sfären och på samma sätt som lärare kan känna tveksamhet över att blanda den privata sfären och skolan, känner eleverna likadant. Även om man kan tänka sig att använda youtube i skolan som inte är lika personligt, vill man hellre ha egna "skolkonton" man kan använda i de sammanhangen, snarare än att ge upp sin egen integritetssfär.

Video i relation till tekniska och kompetensbaserade frågor för pedagoger och elever

Detta område har primärt diskuterats i fokusgrupperna med några mer demografiska frågor i enkäten. Det är en överväldigande majoritet som tror att ökad användning av video skulle vara till gagn för elevernas intresse, engagemang och entusiasm – men också för deras inläring och kunskapsinhämtningsprocesser.

Den audiovisuella upplevelsen möjliggör också en ökad möjlighet för elever med inläringssvårigheter att se om och titta igen efter behov som inte ska underskattas. Utökad användning av digital bild och video kan också i mer allmän mening underlätta för elever som inte har tillgång till dator i hemmet. Detta är en mer generell slutsats men med en penetration runt 90% blir de få som inte har tillgång till nätet utsatta och här har skolan en viktig roll att fylla.

Video i relation till källkritik och nya medier

Om det är en enda fråga som ska sägas vara mest central så är det den om källkritik. Genomgående för alla undersökningsformerna är att källkritik och möjligheten att hitta rätt på Internet är i centrum. Av de olika perspektiven som legat till grund för undersökningen om skoltuben så har källkritiken stått i centrum. Här handlar det naturligtvis i första hand om att fortsätta kompetensutveckla lärare i användningen, men klart är att en skoltub skulle kunna underlätta användningen.

En diskussionspunkt som uppkommit är hur skillnaden i hur vi ser på källor kan variera – en video upplagd på en universitetsserver kan mycket väl ha högre trovärdighet än exakt samma video upplagd på Youtube. Och till detta kommer den etiska frågeställningen kring vad mer som finns på Youtube, som man kanske inte vill exponera yngre elever för. Här hade Puntedura intressanta erfarenheter där de allra yngsta fick surfa med en mentor som förhandskollade sidorna innan man klickade på en länk så att de inte innehöll material som skolan inte ville exponera sjuåringarna för.

Skoltuben, så som plattformen beskrivits, skulle kunna underlätta källkritiken genom att ha ett eget system för källor och trovärdighet. Däremot, som beskrivs nedan, kan det bli en alltför kostnadskrävande plattform. Funktionalitet för att hantera källor kan däremot vara aktuellt även utanför plattformen.

Plattformens tekniska funktioner

Det kan konstateras att om man vill gå vidare med utvecklingen av en Skoltub, en samlingsyta, så är det en lång rad önskemål som finns. I stort sett alla funktioner som föreslogs bedömdes i enkäten som nödvändiga, och även i fokusgrupperna föreslogs en rad olika funktioner:

- Öppen källkod och helt gratis.
- Obegränsade uppladdningsmöjligheter.
- Fullständiga möjligheter att helt personalisera allt innehåll och göra egna grupperingar, kategoriseringar och strukturer.
- Lätt att använda och intuitiv även för den ovane användaren.
- Ska innehålla guider och metodmaterial för det som laddas upp.
- Bildredigering online
- Videoredigering online
- Full kontroll av informationen för lärarna
- Helt öppen att använda för alla

Analysen av listan ovan är att en plattform av den här storleken som ska rullas ut på nationell basis kräver en extremt omfattande insats ekonomiskt. Även i en avskalad version skulle behoven vara så stora att produkten i sig skulle kosta mångmiljonbelopp att utveckla i en första version. Och även efter detta skulle tjänsten fortfarande inte kunna mäta sig med etablerade aktörer som Youtube, Facebook och Wikipedia. De etablerade, globala tjänsterna, kommer ha bättre funktionalitet inom sina respektive områden, även om de inte var för sig utgör den helhet som svarar mot alla behov som finns.

Förutom själva utvecklingen bör man också ta driften av en sådan här plattform blir ytterst viktig. För att möta problemen kring ägande och upphovsrätt måste driften skötas av en oberoende långsiktig part som kan finnas kvar, exempelvis .SE självt,

Kammarkollegiet eller motsvarande myndighet som kan stå som garant för att materialet finns kvar under en längre period.

Alternativet är att drifta ute hos en större IT-leverantör, men då gäller att avtalen för drift och underhåll är så långsiktiga att det med rimlighet går att garantera materialets existens över en period och att ekonomiska medel är säkrade för åtminstone fem- eller tioårsperioder.

Den andra delen av driften, den som handlar om att kvalitetsgranska och kvalitetssäkra materialet, kräver personal och underhåll av tjänsterna. En ständig utveckling av befintliga funktioner skulle kunna bli aktuell för att de skulle hållas uppdaterade med förändringar i t.ex. läroplaner, PUL och annan lagstiftning. Vilken part som står bakom denna granskning blir också viktigt, och det bör tillföras medel av substantiella mått för att kunna göra det.

Sammantaget pekar alla dessa faktorer på att det ur ett ekonomiskt och äganderättsligt perspektiv kan vara svårt med en plattform som gör allt detta, och att det kanske inte är försvarbart att ådra sig den typen av kostnader för helhetslösningar. Ur ett tekniskt perspektiv är det då betydligt bättre att utveckla mindre lösningar eller använda befintlig teknologi från företag som Google, Apple, Microsoft och andra, och snarare fokusera på den kärnverksamhet som ligger skolan närmst – att förbättra lärandet för eleverna, oavsett verktyg.

Sammanfattning och rekommendationer

Initialt var tanken med rapporten att den skulle kunna agera förstudie för ett nytt projekt, att skapa själva Skoltuben. Initialt skulle medel sökas även från .SE för detta projekt, men efter fokusgrupper och enkäter framkommer tydligt att kraven på funktionalitet är stora.

I rektors-, lärare- och skol-IT-gruppen var det flera som ställde sig frågan om en Skoltub verkligen behövs och är en bra idé. Hur gör man den attraktiv när Youtube finns som alternativ? Samtidigt såg de möjligheten att genom en Skoltub få med sig lärare som har en lägre digital kompetens vilka ofta behöver mer stöd i sin kompetensutveckling. Men sammanfattningsvis ansåg många av fokusgrupperna och båda experterna att man ska undvika att skapa nya lösningar när det redan finns globala aktörer med så stort genomslag som t.ex. Youtube.

Marknaden förändrar sig så snabbt att stora verktyg och plattformar som det Skoltuben skulle innebära inte är försvarbart. Den s.k. "web 2.0"-ideologin driver teknikutvecklingen bort från en centraliserad miljö till alltmer decentraliserade strukturer. Små applikationer som gör en sak och gör det bra (Dropbox, Youtube) växer och blir stora, och helhetssystem som försöker göra allt, blir alltför snabbt föråldrade. Flera av de stora leverantörerna av lärplattformar kämpar med den utvecklingen då de uppstod i en tid när centraliserade allt-i-alle lösningar var normen.

Kostnaderna för att utveckla plattformen och framförallt svårigheterna kring hur och var den skulle driftas med relativt höga årliga kostnader gör att slutsatsen av rapporten måste vara att avråda från en Skoltub, trots de vinster som kan finnas i övrigt vad gäller upphovsrätt, källkritik och så vidare. Det är inte heller möjligt att skala av för många funktioner, eftersom plattformen då blir mindre attraktiv och ändå förlorar gentemot de redan etablerade tjänsterna.

Upptäckten gjordes redan i fokusgrupperna och enkäten bekräftade dessa farhågor. Puentedura kunde ge internationella exempel på att sådana försök oftast förblir väldigt lokala och delningen uteblir. De stora lösningarna har en sprängkraft och en mycket större möjlighet att jobba med kontinuerlig utveckling.

Den olika synen på hur verktyget ska användas kan också potentiellt orsaka problem. Även om alla grupper var överens om att lärarna har en förändrad roll, så ville rektorer och skol-it strateger ha mer öppenhet i ett verktyg, medan lärargruppen själva ville ha mer kontroll – och elever helst ville att Skoltuben skulle se ut som Youtube om den ändå skulle ha samma funktioner som Youtube. Det gick nästan att spåra ett frågetecken kring varför man behövde ännu en plattform.

Med externa verktyg som Youtube, Flickr, Facebook och många andra, finns möjligheten för varje skola, ja, varje lärare, att själv också sätta sin ambitionsnivå. Svårigheten blir givetvis att på ett bra sätt säkra kompetensnivån för den ansvarige rektorn. Samtidigt blir ingen begränsad i sin användning genom ett särskilt verktyg som enbart existerar i skolans värld.

Ur ett mer reflektivt synsätt är det en stor framgång att förstudien om Skoltuben gav detta besked så tydligt så att inte medel avsatts till att bygga en Skoltub. En produktion hade genererat mångfald större kostnader. Därtill ger rapporten mycket bra underlag för fortsatt arbete kring digitalisering och rörlig bild.

Istället för en Skoltub kan man sluta sig till att det är mer att rekommendera att projekt startas för att utveckla små och specifika webbaserade applikationer som svarar på specifika behov inom områden som källkritik, upphovsrätt etc. Små och avgränsade applikationer, gärna som widgets till Wordpress och liknande, kan utvecklas och vara till stor nytta med betydligt mindre insatser.

Alla grupperna var rungande överens om att bild och rörlig bild är utmärkta inslag i undervisningen. Enligt skol-IT-gruppen skapar det en ny dimension i lärandet, fler sinnen används och fler aspekter och utvidgande möjliggörs. Rörlig bild och bild kan anpassas till olika lärostilar och kan kommunicera olika aspekter av ett fenomen. Rektorerna poängterade att det är roligt och fångar upp eleverna samt att det är ett nytt sätt att ta till och ge ifrån sig kunskap. Lärarna talade om att rörlig bild i undervisningen inspirerar och visualiserar kunskapen för eleverna som resulterar i en ökad fokus. Dessutom är det enligt lärarna lättare för eleverna att relatera till, när de förmedlar stor kunskapsmassa med pedagogiska illustrationer. Lärarstudenterna ansåg att det bidrar till en varierad undervisning och att eleverna kan relatera till sin vardag med hjälp av rörlig bild. Bilder och filmer kan också användas mer spontant i undervisningen då stora förberedelser inte alltid krävs, vilket inte ska underskattas. Och även eleverna själva uppskattar möjligheten att jobba med rörlig bild. Eleverna upplever att de är mer engagerade och vakna på föreläsningarna när de får se och ta del av rörlig bild i undervisningen. Att främja användandet av rörlig bild i tävlingar som Webbstjärnan kan vara ett sätt.

Dessutom står det klart att arbetet med att stärka kunskap och kompetens inom källkritik blir fortsatt viktigt för skolan. Skolans kärnverksamhet är att stärka lärandet hos eleverna och bidra till att elevens kunskapsinhämtning blir så effektiv att eleven har så bra förutsättningar som möjligt inför framtiden.

Det är här fokus bör ligga för skolan - hur man använder verktygen på ett bra sätt så att lärandet inte bara förstärks utan också utvecklas. Med rätt stöd kan man få helt

nya metoder för lärande men den resan är inte beroende av ett nytt verktyg, utan av ett nytt arbetssätt.

Slutord

De många digitala kompetensgapen som ska fyllas kommer sysselsätta skolan under lång tid framöver och utvecklingen i SAMR-trappan kommer behöva löpa parallellt med detta för att inte alla på en enhet ska stanna upp i väntan på den som är längst bak – eller att tvinga några att släpas med framåt för att det drivs alltför mycket. Med en öppnare och mer prestigelös satsning kan de lärare som ligger i framkant vara med och utveckla nya metoder för lärande. Det kan ske både med egna verktyg men främst med de som nätet och marknadens aktörer erbjuder. De lärare som har längre resa kvar att göra i den digitala världen kommer kompetensutvecklas och inspireras av sina kollegor. Men ingen kan välja att kliva av. Det står alltmer klart även bland svaren i fokusgrupper och i enkäternas kommentarer – det finns ingen plats i framtiden för digital analfabetism i lärarkåren.

Det blir också viktigt att komma ihåg en sak oavsett alla lärplattformar, webblösningar, mobiler och ”paddor”. Till syvende och sist är lärande inte en materialsport, utan handlar om relationen mellan lärare och elev.

Lärarens gärning är alltjämt baserad på kunskap, på pedagogik och på metodik. Lärarrollen handlar om att förmedla, leda, motivera och guida rätt. Oavsett verktyg, med eller utan Skoltub, så kommer kunskapen hos pedagogerna och förmågan att skapa en god lärmiljö spela större roll än både Youtube och Facebook för elevernas lärande.

*Göteborg i juni 2011
Björn Flintberg
0766-292925*